

16 грудня 2010 р. в Академія адвокатури України відбулася науково-практична конференція «Художня парадигма права в культурі». У ній взяли участь науковці з різних вищих навчальних закладів України – філологи, юристи, культурологи – з Черкас, Дніпропетровська, Луганська, Ізмаїла, Львова, Києва, Запоріжжя, Одеси, докторанти, аспіранти, магістри, студенти Академії адвокатури України. Художня парадигма права розглядалася на різних видах мистецтва – в літературі, живописі, скульптурі, кіно, в риторичі тощо. Учасники були одностайні в тому, що тема дуже перспективна, закликали організаторів конференції зробити її постійною.

Пропонуємо увазі читачів для ознайомлення статті, що ґрунтуються на матеріалах науково-практичної конференції «Художня парадигма права в культурі».

В.С. БІГУН,

кандидат юридичних наук, науковий співробітник
(Інститут держави і права ім. В.М. Корецького
НАН України)

ПРАВО І ПРАВОСУДДЯ В ЮРИДИЧНИХ ФІЛЬМАХ: ХУДОЖНЯ ПАРАДИГМА В ПОПУЛЯРНІЙ КУЛЬТУРІ*

Ключові слова: право, правник, правосуддя, художня парадигма, юридичні фільми.

Право та кіно вважають мистецтвом. Право — мистецтво добра і справедливості. Кіно — мистецтво образної візуалізації розуму та душі. Що в сукупності уявляють право і кіно? Це ми можемо побачити, з-поміж іншого, у так званих «юридичних фільмах», яким присвячено цей виклад. Останні, як прояви популярної культури, нерідко є художніми відображеннями права і правосуддя, їхньої художньої парадигми.

З'ясуймо загалом цінність обговорення фільмів. Адже вони — для того, щоб дивитися. Проте нерідко перегляд фільму пробуджує уяву, спонукає до осмислення, розширює світогляд, примушує співчувати, пізнавати, діяти. Фільм — багатофункціональний феномен. Й цей феномен видається нам надто серйозним, щоб ігноруватися, зокрема, юристами, юридичною наукою. Звідси й інтерес до цієї теми, який виник у нас у процесі

* Стаття ґрунтується на тезах пленарного виступу науково-практичної конференції «Художня парадигма права в культурі» (Академія адвокатури України, 16.12.2010). Автор присвячує статтю дружині Тетяні Бігун-Сікорській – чудовій піаністці, дослідниці соціокультурної парадигми особистості в мистецтвознавстві. Право та музика подібні в тому розумінні, що закон, як і ноти, ще не означають, відповідно, права та музики. Чимало залежить, як від тексту (закону чи ноти), так і від «виконавця» – юриста чи музиканта.

наближеним до визначення права як мистецтва добра та справедливості. Сприйняття права та юриста розвивається через сприйняття «правових систем», таких як судочинство. Судочинство в юридичних фільмах виявляється як форма здійснення правосуддя. Правосуддя ж є формою здійснення права, частиною життя якого є життя самих юристів.

Окремо варто відзначити юридичні фільми, які розкривають внутрішній світ юриста, показуючи невидиму алхімію життя самого права крізь життя правника, його численні дилеми. Право постає не лише загальнообов'язковими писаними правилами, які існують і діють у певний втаємничений чи відкритий спосіб, але й залежать від людських стосунків («Чи-

тач»), підходів до вирішення моральних дилем («Адвокат диявола», «Довга, довга справа»), характеру людини, особистості («Сократ», «Ганді», «Людина на всі часи»).

Ідеальні та реальні образи права в юридичному кіно синтезуються, утворюючи певну синергію, що досягається глядачем фрагментами — через кожний юридичний фільм. Цей вимір юридичного кіно функціонально багатоаспектний: антропологічний (людиномірний), гносеологічний (пізнавальний), аксіологічний (ціннісний), онтологічний (буттєвий) чи інший. Він відображає макро- та мікросвіт життя права: воно наче живе власним окремим життям, невід'ємною частиною якого водночас є життя кожного правника як людини.

Використані джерела:

Публікації:

1. Asimow M. Bad Lawyers in the Movies // *Nova Law Review*. — 2000. — № 24. — Р. 533—584.
2. Карпенко-Карий І. Мартин Боруля // Карпенко-Карий І. «Сто тисяч», «Хазяїн» та інші п'єси. — Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. — 384 с.

Фільми:

1. Адвокат дьявола / *The Devil's Advocate* / реж. Тейлор Хекфорд; в ролях: К. Рівз, А. Пачіно, Ш. Терон [та ін.]. — США, Німеччина, 1997. — 144 хв. — Російською мовою в перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1997 р.
2. Во имя отца / *In the Name of the Father* / реж. Джим Шеридан; в ролях: Д. Дей-Льїс, П. Постлетуейт, Е. Томпсон [та ін.]. — Великобританія; Ірландія, 1993. — 133 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1993 р.
3. Ворошиловский стрелок / реж. Станіслав Говорухін; в ролях: М. Ульянов, А. Синякіна, О. Пороховщиков [та ін.]. — Росія, 1999. — 95 хв. — Російською мовою. — Фільм вийшов на екрани в 1999 р.
4. Время убивать / *A Time to Kill* / реж. Джоел Шумахер; в ролях: М. МакКонахі, С. Буллок [та ін.]. — США, 1996. — 149 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1996 р.
5. Высший суд / реж. Герц Франк; документальний фільм. — СРСР/Литва (Ризька кіностудія), 1987. — 69 хв. — Російською мовою. — Фільм вийшов на екрани в 1987 р.
6. Ганди / *Gandhi* / реж. Річард Аттенборо; в ролях: Б. Кінгслі, К. Берген, Е. Фокс [та ін.]. — Великобританія, Індія, 1982. — 191 мин. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1982 р.
7. Декалог 5 / *Dekalog 5* / реж. Кшиштоф Кесьлевський; в ролях М. Бака, К. Глебш, Я. Тесаж [та ін.]. — Польща, 1989. — 57 хв. — Російською мовою у перекладі з польської. — Фільм вийшов на екрани в 1990 р. (Декалог 5 — скорочена версія фільму: Короткий фільм об убийстві / *Krótki film o zabijaniu* / реж. Кшиштоф Кесьлевський; в ролях: М. Бака, К. Глебш, Я. Тесаж [та ін.]. — Польща, 1987. — 84 хв.)

8. Дисиденти / реж. Олександр Фролов, Віктор Шкурін; документальний фільм. — Україна, 2007. — 7 серій по 26 хв. — Українською мовою.
9. Длинное, длинное дело / Григорій Аронов, Володимир Шредель; в ролях: Є. Леонов, В. Заманський, М. Глузький [та ін.]. — СРСР, 1976. — 92 мин. — Російською мовою. — Фільм вийшов в 1979 р.
10. Жажда экстрима / реж. Андрій Дончик; в ролях Н. Белецька, А. Чернишов, Н. Доля [та ін.]. — Україна, 2007. — 128 хв. — Російською мовою. — Фільм вийшов на екрани в 1987 р.
11. Законопослушный гражданин / Law Abiding Citizen; реж. Ф. Гэри Грей; в ролях: Дж. Фокс, Дж. Батлер, К. Міні [та ін.]. — США, 2009. — 108 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 2009 р.
12. Мартин Боруля / реж. Гнат Юра, Олексій Швачко; в ролях: Г. Юра, В. Чайка, О. Кусенко [та ін.]. — СРСР, 1953. — 94 хв. — Українською мовою. — Фільм вийшов на екрани в 1953 р.
13. Маски в суде (Маски-шоу) / реж. Георгій Делієв; в ролях: Г. Делієв, Б. Барський [та ін.]. — Україна, 1992. — 51 хв. — Фільм вийшов на екрани в 1992 р.
14. Нюрнбергский процесс / Judgment at Nuremberg [Відеозапис] / реж. Стенлі Крамер; в ролях: С. Трейсі, Б. Ланкастер, М. Дітріх [та ін.]; Roxlom Films Inc. — 186 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1961 р.
15. Расемон / Rashomon / реж. Акіра Куросава; в ролях: Т. Міфуне, М. Кьо, М. Морі [та ін.]. — Японія, 1950. — Російською мовою у перекладі з японської. — Фільм вийшов на екрани в 1950 р.
16. Сократ / реж. Віктор Соколов; в ролях: Г. Аретаков, Б. Клюєв, А. Галко [та ін.]; Петрополь; Союзтелефильм. — Л., 1991. — 109 хв. — Російською мовою. — Фільм вийшов на екрани в 1991 р.
17. Убить пересмешника / To Kill a Mockingbird / реж. Роберт Малліган; в ролях Г. Пек, М. Бедхем, Ф. Елфорд [та ін.]. — США, 1962. — 129 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1962 р.
18. Человек на все времена / A Man for All Seasons / реж. Фред Циннеман; в ролях: П. Скофілд, У. Хіллер, Л. МакКерн, Р. Шоу, О. Веллс [та ін.]; Великобританія, 1966. — 120 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1966 р.
19. Чтец / The Reader / реж. Стівен Долдрі; в ролях: Р. Файнс, К. Вінслет, Д. Крос [та ін.]. — США/ФРН, 2008. — 124 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 2008 р.
20. Ярость / Fury / реж. Фріц Ланг; в ролях: С. Сідні, С. Трейсі, В. Абель [та ін.]. — США, 1936. — 92 хв. — Російською мовою у перекладі з англійської. — Фільм вийшов на екрани в 1936 р.

РЕЗЮМЕ

Статья, основанная на тезисах пленарного выступления научно-практической конференции «Художественная парадигма права в культуре» (Академия адвокатуры Украины, 16.12.2010), рассматривает художественную парадигму права в таком проявлении культуры, как кино, в частности юридических фильмах. Изложение основывается на анализе ряда юридических фильмов, в которых художественная парадигма права отражается через такие темы (проблематику), как свобода воли как основа юридической деятельности, личность как гарантия правопорядка и правосудия, суд совести как высший суд, обвинение судебной системе, реалии правосудия, потустороннее права и юридической карьеры. Делается вывод об идеальных и реальных образах права в юридическом кино, функциональное значение юридических фильмов.